УДК 355.422: 356.169
DOI: 10.33099/2707-1383-2022-45-3-72-81

Володимир Наумов
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії кафедри Десантно-штурмових військ і Сил спеціальних операцій,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (Київ, Україна)
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2944-2994
Електронна пошта: vegerhel@gmal.com

Сергій Котляр
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії кафедри Сухопутних військ,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (Київ, Україна)
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3662-0901
Електронна пошта: skotiar008@ukr.net

ЩОДО РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ БОЙОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ВИСОКОМОБІЛЬНИХ ФОРМУВАНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ЗА ДОСВІДОМ БОЙОВИХ ДІЙ 3-го БАТАЛЬЙОНУ 75-го ПОЛКУ РЕЙНДЖЕРІВ ТА 101-ої ПОВІТРЯНОДЕСАНТНОЇ ДИВІЗІЇ АРМІЇ США В ОПЕРАЦІЇ «НОСОРІГ» (2001 рік)

В статті розглянуто бойові дії підрозділів 3-го батальйону 75-го полку рейнджерів та 101-ої повітряно-десантної дивізії армії США в операції «Носоріг» (2001рік). Операція «Носоріг» — спільна військова операція американських сил спеціальних операцій підрозділів 3-го батальйону 75-го полку рейнджерів та 101-ої повітрянодесантної дивізії в Афганістані. Метою операції «Носоріг» було десантування парашутним способом передової групи 75-го полку американських військ на аеродром біля міста Кандагар та захоплення його і в подальшому виведення з ладу важливих об'єктів Талібану у визначеному районі. Після цього висадка підрозділів 101-ої повітрянодесантної дивізії на цей аеродром була здійснена посадковим способом.

Незважаючи на зростання ролі і питомої ваги застосування високомобільних формувань у формі аеромобільних операцій, виконання завдань

повітряними десантами після десантування парашутним способом залишається важливою складовою операцій і є актуальним.

Ключові слова: *аеродром, аеромобільна операція, батальйон, високомобільні формування, операція «Носоріг» (2001 рік), полк рейнджерів.*

Постановка проблеми. Вивчення історичного досвіду бойового застосування угруповання високомобільних формувань збройних сил США в операції «Носоріг» має практичне значення для підвищення боєздатності Десантно-штурмових військ Збройних Сил України в сучасних умовах.

Аналіз досліджень та публікацій матеріалів іноземних військових дослідників, що викладені у відкритих джерелах, в яких започатковано вирішення порушеної проблеми дозволяє оцінити ступінь її вивченості та свідчить про достатню можливість для опрацювання обраної теми.

Історіографія представлена наступними працями: (Cunningham, G. 2001; Finkel, G. 2017; Neville, L. 2015, p. 34; Holtermann, C. 2016).

Аналіз зазначеної історіографії свідчить, що тема дослідження розглядалася лише у загальному контексті висвітлення подій.

Таким чином, не виявлено чітких висновків для формування рекомендацій щодо тенденцій розвитку безпосередньо вітчизняних високомобільних формувань, їх способів і форм застосування.

Методологічну основу дослідження складають принципи історизму, об'єктивності, науковості та власне історичні (проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний та історико-логічний) методи наукового пізнання.

Мета статті полягає у вивченні, аналізі та узагальненні досвіду тактики дій угруповання високомобільних формувань збройних сил США в операції «Носоріг». Досягнення мети передбачає вирішення наступних завдань: з'ясування стану наукової розробленості теми; розкриття процесу підготовки та проведення операції; оцінка ефективності дій високомобільних формувань збройних сил США в операції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після завершення Другої світової війни серед військових фахівців провідних країн світу деякий час існувала думка, що всі проблеми застосування високомобільних десантних формувань саме після їх десантування парашутним способом вирішені. Тому всі подальші дослідження у цій галузі воєнної справи вважалися неперспективними і такими, що не мають практичної спрямованості. На користь зазначеного свідчить досвід успішного застосування десантів у роки Другої світової війни та суттєві зміни в практиці

і теорії застосування вискомобільних десантних формувань, що відбулися у локальних війнах та збройних конфліктах, які почалися у світі практично відразу після війни. Змінилися деякі уявлення про роль і місце в них повітряних десантів, що були висаджені парашутним способом. Саме бурхливий розвиток вертольотобудування, удосконалення озброєння та бойової техніки, виникнення нових способів збройної боротьби ініціювали відродження інтересу до питань застосування сил та засобів високомобільних формувань у бою (операції), внаслідок чого значно розширився перелік завдань, що вирішуються повітрянодесантними військами, виникли такі способи їх застосування як аеромобільна операція, повітряно-штурмові дії, створені та апробовані в локальних війнах і збройних конфліктах відповідні формування — аеромобільні, повітряно-штурмові з'єднання та частини. Десанти, що застосовувалися після їх десантування парашутним способом, у сучасних операціях відійшли на другий план. Аеромобільні операції, повітряно-штурмові дії стали новим кроком у практиці застосування повітрянодесантних формувань.

За досвідом воєнних дій у Другій світовій війні, повітряні десанти, що застосовувалися після десантування парашутним способом, призначені були для використання результатів своїх дій основними силами угруповань військ (сил). Десанти виконували переважно тактичні завдання. До їх складу, залежно від обстановки, входило від одного-двох парашутно-десантних батальйонів до бригади. Першим на виконання завдання залучався передовий загін у складі посиленої парашутно-десантної роти. Після десантування парашутним способом, передовий загін оволодівав вигідним рубежем (аеродромом) і забезпечив дії головних сил, висадка яких здійснювалась посадковим способом через 20–30 хвилин. Висадці передового загону, як правило, передувало придушення підрозділів охорони противника ударами авіації. Відносно легке озброєння парашутно-десантних частин компенсувалося раптовістю їхньої висадки, надійною та безперервною підтримкою ударами тактичної авіації, бойових вертольотів. Розрив у часі між висадкою десантів та початком дій головних сил обчислювався десятками хвилин на відміну від аналогічних дій сухопутних військ, що тривали годинами.

Яскравим прикладом застосування високомобільного формування в якості повітряного десанту, саме висадженого парашутним способом із завданням щодо захоплення злітно-посадкової смуги аеродрому є операція «Носоріг», яка була проведена посиленою ротою рейнджерів на початку вторгнення американських військ в Афганістан у 2001 році.

Під час проведення воєнної кампанії на півночі Афганістану, американські війська одночасно завдали ударів у південній частині країни, саме у центрі зосередження талібів, біля міста Кандагар. Так, у ніч з 19 на 20 жовтня 2001 року, одночасно з введенням груп спеціального призначення в Афганістан, на злітно-посадкову смугу аеродрому, що знаходився в районі міста Кандагар, було десантовано парашутним способом посилену роту зі складу 3-го батальйону 75-го полку рейнджерів у кількості 199 військовослужбовців. Десантування роти здійснювалось з висоти 250 метрів, в повній темряві чотирма військово-транспортними літаками МС-130, відразу ж після нанесення бомбо-штурмового удару бомбардувальниками В-2 по підрозділах протиповітряної оборони і охорони аеродрому. Безпосередню висадку посиленої роти рейнджерів було підтримано вогнем з літаків АС-130 — ганшипів. Цей тип літаків уявляв собою важкоозброєний транспортний літак, саме штурмовий варіант літака С-130, що виконував широкий спектр вогневих задач по наземних об'єктах і був носієм складних приладів, навігаційних систем і управління вогнем. На відміну від інших сучасних військових літаків, з АС-130 (ганшипу) здійснювалося візуальне спостереження і наведення вогневих засобів ганшипу на цілі. Оскільки відносно мала висота (2100 м), на якій ганшип здійснював баражування, робила його легкою ціллю для наземних засобів протиповітряної оборони противника, він безпосередньо підтримував підрозділи десанту. Він мав негерметичну кабіну, з озброєнням, встановленим для ведення вогню з лівого боку фюзеляжу. Під час здійснення маневру по великому за протяжністю маршруту навколо цілі, ганшип мав можливість вести вогонь по ній значно більше часу у порівнянні з підрозділами артилерії, які підтримували атаку піхотних підрозділів. Літак був озброєний 105-мм гарматою, а також мав по одній 40-мм і 25-мм гарматі (Cunningham, G. 2001).

Відразу ж після висадки, рейнджери вступили в бій з підрозділами бойовиків Талібану і захопили важливі об'єкти аеродромної інфраструктури, а часткою сил комплекс приміщень, де розташовувалися бойовики Талібану. Одночасно, група фахівців інформаційно-психологічних операцій розпочала передачу закликів з гучномовців щодо капітуляції захисників аеродрому.

Так почалася операція «Носоріг» — спільна військова операція американських сил спеціальних операцій (посилена рота 3-го батальйону 75-го полку рейнджерів) та підрозділів (750 військовослужбовців) 101-ої повітрянодесантної дивізії в Афганістані. Змістом операції «Носоріг» було: десантування парашутним способом передового загону у складі посиленої роти рейнджерів на зліт-

но-посадкову смугу аеродрому південніше міста Кандагар; захоплення його і в подальшому забезпечення безпечної висадки посадковим способом підрозділів 101-ї повітряно-десантної дивізії, які мали завдання нанесення ураження силам Талібану у визначеному районі та розширення безпечного району (Finkel, G. 2017).

Крім того, завданнями повітряного десанту були:

створення в подальшому передового оперативного базового табору «Носоріг»;

розгром формувань Талібану в районі аэродрому;

захоплення важливих об'єктів в районі десантування;

розвідка району майбутніх дій;

оцінка технічних спроможностей аеродромної інфраструктури з метою використання її в інтересах угруповання військ (сил), що проводять операцію;

заснування передового пункту дозаправлення пальним та постачання боєприпасами для вертольотів, що діють за планом операції «Гекко».

Операції «Носоріг» передували, засилання на територію країни груп розвідки, спостереження та наведення авіаційних ударів. За чотири доби до початку операції, цей сектор уважно обстежили групи спеціального призначення військово-морських сил США («морські котики»), які забезпечили командування найсвіжішою інформацією про район запланованої висадки рейнджерів (Finkel, G. 2017).

Після доповіді командира десанту про захоплення усіх важливих об'єктів, здійснив посадку літак МС-130 з медичним персоналом, який надав допомогу рейнджерам, що отримали травми під час нічного стрибка з парашутом.

Тим часом, диспетчери військово-повітряних сил оглянули злітно-посадкову смугу та оцінили можливість її використання. Вони встановили зв'язок з ганшипами, які баражували поблизу району десантування рейнджерів і коли було виявлено наближення автомобільної колони з бойовиками Талібану, що рухалася у напрямку аеродрому, ганшипи були своєчасно наведені на ціль та завдали нищівного удару по колоні. Протягом п'яти з половиною годин рейнджери утримували захоплені об'єкти аеродромної інфраструктури та злітно-посадову смугу. Після успішного виконання завдання, рейнджери здійснили посадку на борт літака МС-130 та залишили місце проведення операції. Підрозділи 101-ої повітрянодесантної дивізії продовжили виконання завдання щодо розширення безпечного району навколо аеродрому.

Майже одночасно з операцією «Носоріг» ескадрон «Дельта-Форс» за підтримки рейнджерів оперативної групи «Сорд» провів операцію «Гекко» за межами Кандагару в житловому комплексі мулли Омара — одного з головних міжнародних терористів. З цією метою чотири транспортних

вертольоти MH-47E з 91 солдатом на борту вилетіли з авіаносця «Кітті Гок», що знаходився в Індійському океані. Штурмові групи комплектувалися бійцями «Дельти», а підрозділи рейнджерів під час виконання завдання забезпечували периметр і займали відсічні позиції. Вогневу підтримку забезпечували ганшипи та транспортно-бойові вертольоти MH-60L.

Відразу ж після відліту літака MC-130 з посиленою ротою рейнджерів, прибули транспортні вертольоти (MH-60 и MH-47) з підрозділом «Дельта-Форс» на захоплену рейнджерами 75-го полку злітно-посадкову смугу, де вони були дозаправлені, отримали додаткові боєприпаси і продовжили виконання бойового завдання за планом операції «Гекко». Саме цей час і визначив кінець операції «Носоріг». Злітно-посадкова смуга та її околиці були переобладнані в передовий оперативний базовий табір «Носоріг», який став базою для проведення майбутніх операцій угруповання військ (сил) американських військ. Завдання операції «Гекко» містилося в тому, щоб знайти та знищити осередки супротиву сил талібів, що були виявлені поблизу. Тому, після нанесення ударів ганшипами, з вертольотів MH-60, був висаджений посадковим способом ескадрон «Дельта-Форс» біля житлового комплексу бойовиків Талібану, який захопив та розгромив їх опорний пункт протягом години.

Незабаром на злітно-посадкову смугу аеродрому приземлилися транспортно-бойові вертольоти 160-го авіаційного полку спеціальних операцій, що підтримували бій американського підрозділу на об'єкті «Гекко». Передова група забезпечення, за допомогою літака-заправника MC-130 дозаправила їх та поповнила запаси боєприпасів. Вертольоти відбули далі для забезпечення повітряної підтримки підрозділів американських військ, що вели бій.

Висадка парашутного десанту у складі посиленої роти 3-го батальйону 75-го полку рейнджерів мала також і значне політичне значення: талібам було показано що збройні сили США мають можливості наносити удар в любому місці і будь-який час, що значно підірвало морально-психологічний стан бойовиків (Neville, L. 2015).

Після висадки парашутного десанту рейнджерів та висадки підрозділів 101-ої повітрянодесантної дивізії посадковим способом на захоплену рейнджерами злітно-посадкову смугу аеродрому поблизу міста Кандагар, і створення передової оперативної бази «Носоріг», 26 листопада 2001 року з авіаносця «Пелеліу» авіаційною групою, що включала: шість транспортних вертольотів (CH-53E), сім транспортно-бойових (чотири AH-1N, три UH-1N) на аеродром почалось перекидання підрозділів Корпусу морської піхоти США. Дальність перекидання підрозділів склала

370 морських міль. З передової оперативної бази «Носоріг» підрозділи американських військ, що були висаджені посадковим способом, в подальшому мали завдання розгромити сили Талібану та Аль-Каїди в зоні відповідальності і тим самим, забезпечити успіх дій головних сил, що мали наступати в глибину країни.

Таким чином, в результаті десантування парашутним способом посиленої роти рейнджерів на злітно-посадкову смугу в ніч з 19 на 20 жовтня 2001 року і виконання ними бойового завдання щодо її захоплення, була створена передова оперативна база «Носоріг», яка в подальшому була передана командуванню угрупованню американських військ (сил) у провінції Кандагар і діяла в інтересах його головних сил.

Втрати 3-го батальйону 75-го полку рейнджерів склали: 2-є загиблих внаслідок катастрофи вертольоту при проведенні бойової пошуково-рятувальної операції та декілька легко поранених і травмованих.

Втрати бойовиків Талібану склали: 30–100 загиблих (*Holtermann*, *C. 2016*).

Висновки дослідження. Незважаючи на значне зростання ролі і питомої ваги високомобільних формувань під час їх застосування в аеромобільних операціях, повітряно-штурмових діях, які були апробовані в локальних війнах і збройних конфліктах останніх десятиріч, класичний підхід до виконання завдань в тилу противника в якості повітряних десантів і при цьому особливо їх десантування парашутним способом, залишається актуальним в сучасних операціях. Застосування невеликих повітряно-десантних формувань в якості передових загонів, підрозділів прикриття є необхідним елементами, що мають велике значення під час проведення операцій військ (сил) оперативного і стратегічного рівня. Значний досвід застосування повітряних, а саме парашутних десантів під час Другої світової війни з урахуванням можливостей як сучасної винищувальної, штурмової, транспортної так і армійської авіації щодо забезпечення їх дій дає можливості щодо визначення чіткої схеми застосування парашутних десантів в операціях. Успішно проведена операція «Носоріг» це ще раз підтверджує. Основними чинниками, що вплинули на успіх дій парашутного десанту під час проведення зазначеної операції стали:

оперативність у прийнятті рішень;

точність розвідувальних даних;

підпорядкованість всіх, що беруть участь у операції сил одному начальнику;

прихованість підготовки;

ретельне планування;

використання нестандартних способів дій;

організація надійного всебічного забезпечення.

Високу ефективність зазначеного підходу до застосування парашутного десанту (як передового загону)

в сучасних умовах, з урахуванням можливостей сучасної авіації, особливо армійської, підтвердила операція «Носоріг». Схема застосування парашутних десантів під час проведення наступальної операції військ (сил) повинна мати наступний алгоритм дій:

завоювання переваги в повітрі військово-повітряними силами;

в подальшому, за підтримки тактичної (штурмової) і армійської авіації сухопутних військ, перекидання парашутних десантів (військово-транспортними літаками, вертольотами) в тил противника;

їх висадка парашутним способом і захоплення передовим загоном злітно-посадкових смуг аеродромів, вигідних рубежів;

висадка посадковим способом основних сил (військово-транспортними літаками, вертольотами);

оволодіння операційним районом;

нарощування сил та засобів основних сил;

участь підрозділів десанту у наступі основних сил.

Таким чином, однією із складових успіху перших наступальних операцій угруповань військ (сил) є пошук вирішення проблем ефективного використання такої якості як раптовість, а саме за рахунок застосування високомобільних формувань. Їх недооцінка в якості саме парашутного десанту значно знижує ефективність наступальної операції, а за певних умов може призвести до її зриву.

REFERENCES

Cunningham, G. (2001). The United States Army in Afghanistan — Raid on Kandahar. URL: https://transcripts.cnn.com/show/lkl/date/2001-12-14/segment/00 [Accessed: 21.01.2023]. [in English].

Finkel, G. (2017). Win the close fight. The Jerusalem Post. URL: https://www.jpost.com/opinion/win-the-close-fight-484803 [Accessed: 21.03.2017]. [in English].

Neville, L. (2015). Special Forces in the War on Terror. P.34. URL: https://www.bloomsbury.com/us/special-forces-in-the-war-on-terror-9781472813503/ [Accessed: 11.10.2015]. [in English].

Holtermann, C. (2016). The 15th Marine Expeditionary Unit's Seizure of Camp Rhino. *Spiegel,* September 15. URL: https://mca-marines.org/wp-content/uploads/The-15th-Marine-Expeditionary-Units-Seizure-of-Camp-Rhino.pdf [Accessed: 10.10.2016]. [in English].

Volodymyr Naumov
Research Fellow of the Research Laboratory
of the Chair of Airborne Assault Troops
and Special Operations Forces,
The National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskyi (Kyiv, Ukraine)
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2944-2994

Serhii Kotlyar
Senior Researcher of the Research Laboratory
of the Chair of the Ground Forces,
The National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskyi (Kyiv, Ukraine)
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0002-2240-5135

REGARDING THE DEVELOPMENT OF THE THEORY OF THE COMBAT APPLICATION OF HIGH-MOBILE FORMATIONS IN MODERN CONDITIONS: ACCORDING TO THE COMBAT EXPERIENCE OF THE 3rd BATTALION OF THE 75th RANGER REGIMENT AND THE 101st AIRBORNE DIVISION OF THE US ARMY IN OPERATION "RHINOCEROS" (2001)

The combat actions of the 3rd Battalion of the 75th Ranger Regiment and the 101st Airborne Division of the US Army in Operation "Rhinoceros" (2001) are discussed in the article Operation "Rhinoceros" — is a joint military operation of the American Special Operations Forces (units of the 3rd Battalion, 75th Ranger Regiment and the 101st Airborne Division in Afghanistan. The purpose of Operation "Rhinoceros" was the parachute landing of the American forces advance group to the airfield near the city of Kandahar and the capture of it and the subsequent disabling of important Taliban facilities in the certain area. After the end of World War II, it was believed that all the problems of using airborne assault forces in operation had been resolved. Therefore, all further researches in this area of military affairs were considered unpromising and had no practical orientation in favor of witch was evidenced by the experience of the successful use of landings.

In modern conditions, there remains a need to study and take into account the experience of using highly mobile formations of the armed forces of the leading NATO member states in modern military conflicts. The considered episode vividly illustrates one of the ways of using a highly mobile formation in the stabilization operation, and namely, actions of the military formation during the localization and

neutralization of armed conflict in the specified sector. In Operation "Rhinoceros" the emphasis is placed on using the combat potential of the combat potential of the airborne assault forces, as the most practicably in the current situation.

Despite the growing role and proportion of need use of highly mobile formations in the form of airmobile operations, the classical approach to performing missions behind the enemy lines as airborne assault forces remains the impotant component of operations and is relevant.

Keywords: *airfield, airmobile operations, Battalion, highly mobile formations, Operation "Rhinoceros" (2001), Ranger Regiment.*